

LAPE-hanke
KHSHP Nuorisopsykiatrian yksikkö
el Henriikka Lindén, aoh Tero Rajala
vastuuhenkilö yl Tiina Tuominen

Nuorisopsykiatrian perustason konsultaatiotoiminnan kehittäminen

Osana valtakunnallista LAPE-hanketta Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon yksikkö lähti mukaan hankkeeseen kahdella eri osa-alueella: perustason konsultaatiotoiminnan ja yhteistyön kehittämisellä ja nuorisopsykiatrian näkökulmasta perhetyön yhtenäistämisen kehittämisellä. Tämä raportti käsittelee nuorisopsykiatrian jalkautumista konsultaatiotoimintana.

Toiminnan tarve ja tavoitteet

Vuosina 2015-2016 toteutettiin ”Nuorten mielenterveyspalveluiden toiminnallinen kokonaisuus Hämeenlinnan ja Riihimäen seudulla ” -kartoitus (oyl Paula Turunen, yl Tiina Tuominen), jonka perusteella todettiin konsultaatiotoiminta tarpeelliseksi. Tarve konsultaatiotoiminnan kehittämiselle nousi pääosin perustason kokemuksesta, että vuoropuhelua nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon ja perustason välillä ja tiedon siirtoa tapahtuu toivottua vähemmän. Tavoitteena oli jalkauttaa erikoissairaanhoidon toimintamallia. Perustason työntekijöiltä tuli toivetta konkreettisista asiakastapaamisista, mutta käytännössä päädyttiin työryhmien konsultointiin suuremman työntekijämäärän tavoittamiseksi.

Tavoitteena oli jakaa tietoa puolin ja toisin eri työryhmien toimintatavoista. Tavoitteena oli myös tarjota erikoissairaanhoidon osaamista ja asiantuntijuutta käyttöön kysymyksissä, joita työryhmistä nousi esille. Tavoitteena oli myös saada luotua yhtenäisempää palvelukokonaisuutta ja uudenlaisia asiakaslähtöisiä toimintamalleja. Toimintamallien kehittäminen sisälsi lähtökohtaisesti tavoitteina yhteisten toimintamallien luomisen, yhteisten arvojen ja käytäntöjen juurruttamista ja yhteistyön parantamisen. Tavoitteina oli nuorten psyykkisen pahoinvoinnin ennaltaehkäisykeinojen ja varhaisen tuen keinojen vahvistaminen ja oikea-aikaisen nuorisopsykiatrisen hoitoarvion järjestäminen

Työn toteutus

Kehittämistyötä ja työn suunnittelua ohjasi nuorisopsykiatrian LAPE- hankkeita varten kootut ohjausryhmät Hämeenlinnan ja Riihimäen seudulla puheenjohtajana yl Tiina Tuominen. Ohjausryhmä kokoontui 2 kertaa vuodessa. Projekti toteutettiin Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin omana toimintana, osana työntekijöiden virkatyötä. Työntekijäresurssin irrottaminen vastasi noin 75h/työntekijä vuositasolla. Lape-rahoitusta projektiin ei saatu. Konsultaatiotoiminta toteutettiin työparitoimintana, jonka toimijoina olivat psykiatrinen sairaanhoitaja, aoh Tero Rajala ja nuorisopsykiatrian el Henriikka Lindén. Konsultaatiotoiminta toteutettiin virkatyöajan puitteissa erikseen sovittuina ajankohtina.

Nuorisopsykiatrian konsultaatiotoiminta alkoi sovitusti maaliskuussa 2017 Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin alueella. Konsultaatiotoimintaa tarjottiin Riihimäelle, Hausjärvelle, Lopelle, Janakkalaan Turenkiin ja Tervakoskelle, Hattulaan, Forssaan ja Hämeenlinnan alueelle. Forssan seutu ei kokenut tarvetta konsultaatiotoiminnalle Kanta-Hämeen keskussairaalaista. Kukin tapaamiskerta kesti sovitusti 2 tuntia kerrallaan.

Jokaisesta konsultoitavasta työryhmästä valittiin aloituskokouksessa ryhmän koollekutsuja, joka hoiti ajan sopimiset konsultoivan työparin kanssa. Samoin koollekutsujan vastuulla oli hoitaa kokoontuvalle ryhmälle tapaamispaikka. Koollekutsuja oli useimmiten koulun terveydenhoitaja tai kuraattori. Kyseisen työntekijän vastuulla oli myös etukäteen muistuttaa konsultaation sisällöstä ja jos mahdollista kerätä työntekijöiltä informaatiota kuinka monta nimetöntä tapausselostusta oli tulossa. Pariin otteeseen työntekijä perui muutamaa päivää ennen aiemmin sovitun konsultaatioajan todeten, ettei ryhmällä ollut tarvetta kokoontua.

Ryhmien kokoonpano vaihteli jonkin verran, mutta pääosin oli tarkoitus tavata oppilashuollon, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, sosiaalitoimen perhepalveluiden ja nuorten kanssa toimivien erityistyöntekijöiden kanssa, osalla kouluista mukaan tuli myös erityisopettajia ja rehtori.

Riihimäellä ja Hämeenlinnassa sovittiin konsultaatiotoiminnan toteuttamisesta erikseen peruskoulun yläkouluiikäisten (13-16v.) ja 2. asteen opiskelijoiden (16-18v.) asioissa osaltaan nuorten kanssa toimijoiden määrän vuoksi. Hämeenlinnan alueella on 7 yläkoulua ja Koulutuskeskus Tavastiassa 4 lukiota ja ammattikoulu. Riihimäellä on 3 yläkoulua ja 2 lukiota sekä Hyrian ammattikoulu.

Nuorten kanssa erityistoimijoita on Hämeenlinnassa Toppari ja Nuorten terveysneuvontapiste sekä Ankkuri. Riihimäellä vastaavasti nuorten palvelupiste Nuppi ja Ankkuritoiminta. Lisäksi Hyriassa mukana ovat olleet oppilaitoksessa työskentelevät Etsivä nuorisotyön työntekijät.

Vuoden 2017 aikana konsultaatiotapaamisia oli yhteensä 25 kpl. Nämä jakautuivat seuraavasti.

- Riihimäki: 3 kertaa Karan yläkoulu, 3 kertaa Hyrian ammattikoulu ja Riihimäen lukio, 2 kertaa Lopen yhtenäiskoulu ja 3 kertaa Hausjärven yhtenäiskoulu.
- Hämeenlinna: 6 kertaa yläkoulut ja 4 kertaa KK Tavastia
- Janakkala: 3 kertaa Turengin yläkoulu ja 1 kerta Tervakosken yläkoulu

Vuoden 2018 aikana tapaamisia on ollut 31.10. mennessä

- Riihimäki: 3 kertaa yläkouluikäiset Junailijankatu, 2 kertaa Hyrian ammattikoulu, 3 kertaa Lopen yhtenäiskoulu, 2 kertaa Hausjärven yhtenäiskoulu
- Hämeenlinna: 3 kertaa Kk Tavastia, 4 kertaa Hämeenlinnan yläkoulut
- 1 kerta Hattula
- 2 kertaa Janakkalan perhekeskus, 1 kerta Tervakosken yhtenäiskoulu

Sovittuna on vielä 3 tapaamista loppuvuodelle eli yhteensä 24 konsultaatiotapaamista vuonna 2018.

Konsultaatiotapaamisissa korostettiin nuorisopsykiatrian puhelinkonsultaatiomahdollisuutta jokaisena arkipäivänä.

Työn vaikuttavuuden arviointia

Wepropol-kysely konsultaatiotyön kokemuksista toteutettiin keväällä 2018 maaliskoukokuun aikana työryhmien vastuuhenkilöiden kautta. Kysely on tämän raportin liitteenä. Vastaajia oli 38 eri ammattikunnista, eniten terveydenhoitajia ja kuraattoreita. 37 vastasi kysymykseen konsultaatioiminnan hyödyllisyydestä asteikolla 0 (hyödytön)- 10 (hyödyllinen), keskiarvoksi tuli 7,57. Terveydenhoitajat osallistuivat kyselyn mukaan eniten konsultaatioihin ja kokivat ne myös hyödyllisimpinä, ka 8,1. Avoimissa kysymyksissä pyydettiin kehittämideoita konsultaatioiminnalle sekä arvioimaan tarvetta toiminnan jatkumiselle Lapehankkeen päättymisen jälkeen. Toiveet tapaamiskertojen tiheydestä vaihtelivat kuukauden välein tapahtuvasta kaksi kertaa vuodessa tapahtuvaan.

Tulosten tarkastelua

Tavoite erityistason yhteisestä tekemisestä perustason kanssa toteutui ja työntekijät toivat esille tyytyväisyyttään mutkattomaan vuoropuheluun. Osa työntekijöistä toi esille kokeneensa konsultaatiotapaamiset myös työnohjauksellisina. Positiivista palautetta kyselyssä ja myös suorana palautteena tuli erityistason osaamisen ja asiantuntemuksen jakamisesta perustasolle. Ilmiötasolla keskusteltiin perustason toimijoiden kokemista ongelmatilanteista nuorten kanssa ja mietittiin yhteisesti tilanteisiin sopivia toimintamalleja ja riittävää interventiota. Erityisen tärkeänä nähtiin ammatillisen kokemuksen vaihtaminen eri toimijoiden kesken. Isompien kaupunkien työryhmissä työntekijät saivat myös paremman kokonaiskäsityksen oman alueensa nuorten kanssa toimijoista ja vuoropuhelu ja yhteisten toimintalinjojen suunnittelu näkyivät myös perustason työntekijöiden välillä. Verkostoituminen moniammatillisesti kunkin asiakkaan kokonaistilanne huomioiden on ollut tavoitteena nuorisopsykiatrisessa erikoisairaanhoidossa, jonka vuoksi hoitoneuvotteluihin on kutsuttu mukaan nuoren kanssa toimivat tahot huoltajien lisäksi. Jatkossa on tärkeää, että tämänkaltainen toimintamalli säilyy.

Erikoisairaanhoidon näkökulmasta konsultaatiotoiminta on lisännyt ymmärrystä siitä, kuinka monenlaisia tilanteita kouluilla ja oppilashuollossa kohdataan ja minkälaista työtä perustasolla tehdään. Koulukuraattorit joutuvat yläkouluikäisillä ottamaan paljon hoidollistakin vastuuta psyykkisissä ongelmissa kamppailevien nuorten ja näiden perheiden kanssa. Työnjaon ja lähetekäytäntöjen selkiyttäminen on ollut keskusteluissa tärkeää. Toisaalta on yhteisesti mietitty minkälaisia työvälineitä erilaisissa oirekuvissa voi perustasolla hyödyntää ja tavoitteena on ollut myös lisätä työntekijöiden kokemusta siitä, ettei nuorten hoidolliseen kohtaamiseen aina tarvita erikoisairaanhoidoa. Perustasolla toimii paljon erilaisia nuorten ryhmiä, joissa on tavoitteena vertaistuki, sosiaaliset taidot ja oirehallinta. Osa näistä ryhmistä toimii perustason työntekijän ja psykologin tai psykiatrisen sairaanhoitajan vetämänä.

Kehittämisideoita

Nuorisopsykiatrian konsultaatiotoiminnan on toivottu jatkuvan osana Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin toimintaa LAPE-hankkeen päättyessä vuoden 2018 lopulla. Jalkautuminen perustason työntekijöiden luokse miettimään yhdessä toimintamalleja nuorten kanssa esiin tulleissa mielenterveyden kysymyksissä on

koettu tärkeäksi osaksi toimintaa niin erikoissairaanhoidossa kuin perustason toimijoiden keskuudessa.

Tavoitteena voisi olla, että Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian poliklinikan Joustavien hoitomuotojen poliklinikka voisi toteuttaa tätä osana perustoimenkuvaansa. Työparitoiminta on koettu tarpeelliseksi etenkin isompia työryhmiä tavatessa. Hankkeen aikana konsultaatiotapaamiset toteutettiin lääkäri-psykiatrinen sairaanhoitaja -mallilla, mutta jatkossa voisi olla esimerkiksi toinen moniammatillinen työpari riippuen siitä, kuinka työntekijäresurssia kyetään irrottamaan. Perustasolta on esitetty myös toiveita siitä, että psykiatrinen sairaanhoitaja voisi tulla työpariksi esimerkiksi vetämään ryhmää tai kotikäynnille.

Nuorisopsykiatrinen konsultaatiotoiminta olisi hyvä juurruttaa myös osaksi perustason koulu- ja opiskeluterveydenhuollon perehdytysohjelmaa, jolloin siitä tulisi parhaillaan tapa tehdä työtä ja hyödyntää matalalla kynnyksellä erikoisosaamista. Oppilashuollon työntekijöistä erityisesti koulukuraattorit ja koulupsykologit tapaavat monenlaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria, jonka vuoksi konsultaatiotoiminta olisi hyvä olla myös osa oppilashuollon toimintamallia.

Konsultaatiotoimintaan voisi kehittää selkeämmän struktuurin, jolloin aika tulisi todennäköisesti paremmin hyödynnettyä. Jatkossa myös ajankohdat voisi sopia kalenteriin lukuvuodeksi kerrallaan. Käytännössä tapaamiskerrat on hyvä suhteuttaa väestöpohjan ja lähetemäärien mukaan.

Kerran vuodessa olisi hyvä järjestää yhteiskehittämispäivä työpajatyypisesti, joka olisi myös osa perustoimenkuvaa nuorisopsykiatrialla ja perustason koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, oppilashuollon ja perhepalveluiden sekä erityistoimijoiden kanssa. Tässä olisi hyvä olla yhteisvastuullinen työryhmä järjestämässä kehittämispäivää laajan alueellisen teeman ympärillä.